

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веневцев С. И., Дмитриев А. А. Оздоровление и коррекция психофизического развития детей с нарушением интеллекта средствами адаптивной физической культуры. М. : Советский спорт, 2004. 104 с.
2. Колишкін О. В. Теоретико-практичні основи адаптивної фізичної культури: навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 424 с.
3. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підруч. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Частина I. 238 с.
4. Частные методики адаптивной физической культуры : учеб. пособ. / под ред. Л. В. Шапковой. М. : Советский спорт, 2004. 464 с.

Зименко Людмила Миколаївна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – канд. пед. наук,
доцент **О. В. Колишкін**

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ РУЧНОЇ ПРАЦІ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розкрито педагогічні аспекти використання засобів ручної праці в процесі розвитку пізнавальної активності дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах сучасного освітнього закладу. Констатується, що засоби ручної праці в процесі розвитку пізнавальної активності дітей з інтелектуальними порушеннями позитивно впливають на активізацію інтересу до навколишнього світу, розвиток довільності поведінки, її регуляції та саморегуляції. Корекційна робота повинна реалізовуватись в розвитку ряду умінь, необхідних для виконання трудових завдань: орієнтуванні в завданні і здійсненні контролю за своєю роботою.

Ключові слова: пізнавальна активність, засоби ручної праці розвиток, діти з інтелектуальними порушеннями, трудове навчання.

Zymenko Lyudmyla Mykolayivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)
Sumy State Pedagogical University
named after A.S. Makarenko
Supervisor - Ph.D. ped. sciences,
Associate Professor **O.V. Kolishkin**

USE OF HANDMADE TOOLS IN THE PROCESS OF DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY OF CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISORDERS

The article reveals the pedagogical aspects of the use of handicrafts in the development of cognitive activity of children with intellectual disabilities in a modern educational institution. It is

stated that the means of manual labor in the development of cognitive activity of children with intellectual disabilities have a positive effect on the activation of interest in the world around them, the development of arbitrary behavior, its regulation and self-regulation. Corrective work should be implemented in the development of a number of skills needed to perform work tasks: task orientation and control over their work.

Key words: cognitive activity, means of manual labor development, children with intellectual disabilities, labor training.

Постановка проблеми. У спеціальній освіті проблема формування активної особистості з інтелектуальними порушеннями розглядається в системі складних суспільних відносин (накопичення соціально-культурного досвіду, формування якостей активного громадянина). Вступ дитини до школи знаменує собою початок переходу пізнавальних процесів на новий рівень розвитку і виникнення нових умов для особистісного зростання людини. В цей період часу провідною для дитини стає навчальна діяльність, але і інші види діяльності, в які включена дитина даного віку – гра, спілкування і праця впливають на її особистісний розвиток.

Для успішного засвоєння програмового матеріалу потрібен фундамент, який складається з належного рівня розвитку психічних процесів школярів. У зв'язку з цим виникає потреба в застосуванні на уроках різноманітних прийомів, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності учнів. В процесі роботи необхідно досягти того, щоб учні збагачувалися знаннями не лише через ознайомлення та сприйняття запропонованої нової інформації, а й вели самостійну пошукову роботу, училися аргументовано відстоювати власні погляди й переконання.

Аналіз досліджень і публікацій. Різні аспекти пізнавальної активності осіб з інтелектуальними порушеннями у спеціальній психології та корекційній педагогіці розглядалися у працях А. Колупаєвої, Т. Сак, В. Синьова, С. Тарасюк, О. Хохліної та ін. Аналіз літературних джерел свідчить, що розвиток пізнавальної активності особистості можливий лише за умови її власної активності, що відбувається у різноманітних сферах життєдіяльності [1; 2].

Мета статті – розкрити педагогічні аспекти використання засобів ручної праці в процесі розвитку пізнавальної активності дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах сучасного освітнього закладу.

Виклад основного матеріалу. Основою пізнавальної активності, її внутрішніми стимулами виступають пізнавальні потреби, тобто потреба в набутті нових знань, у поглибленні тих, що вже набуті, в тому, щоб досягти

духовну культуру суспільства, потреби в самовиявленні. Два основні чинники визначають пізнавальну активність як умову подальшого успішного навчання: природна дитяча допитливість і стимулювальна діяльність педагога [3].

Ручна праця у спеціальній школі спрямована на досягнення освітньої (засвоєння знань, вмінь, навичок) та корекційно-розвивальної (виправлення порушень розвитку, психофізичний розвиток у цілому) мети. Ручна праця сприяє розвитку сенсомоторики – узгодженості в роботі очей і руки, вдосконаленню координації рухів, гнучкості, точності у виконанні дій. Праця з папером і картоном надає великий вплив на розумовий розвиток учнів, на розвиток їх мислення, уваги. Праця з виготовлення виробів з паперу та картону сприяє розвитку особистості [1].

При роботі з папером та картоном із учнями молодших класів спеціальної школи можна використовувати наступні види практичної роботи: виготовлення пакету з паперу для зберігання виробів, прикраса його аплікацією; виготовлення рахункового матеріалу у формі смужок, квадратів, трикутників, кіл; розмітка паперу і тонкого картону за шаблонами. Обклеювання картону кольоровим папером з одного боку; розмітка за шаблоном, змазування клеєм паперу по всій поверхні при обклеюванні картону; різання картону ножицями по лініях розмітки, синхронність роботи обох рук при різанні по прямих і кривих лініях.

Формування в учнів практичних умінь з обробки даних матеріалів здійснюється в процесі виготовлення виробів. З дошкільного періоду дітям відомі прийоми різання паперу ножицями, з'єднання деталей клеєм. У початковій школі учні розширюють знання і освоюють нові уміння, наприклад вони вчаться складати по розмітці деталі з паперу та картону згинанням за шаблоном, за допомогою вимірювальних інструментів, прийоми різання картону ножом, різні способи оформлення виробів аплікацією, фарбуванням, з використанням інших видів матеріалів [3].

Папір та картон є матеріалами, при роботі з якими закладаються основи графічної грамотності. Учні отримують загальне уявлення про технічний малюнок, ескізи, креслення. В основу програм спеціальної школи з обробки паперу та картону покладена певна послідовність практичних завдань, які включають в себе групи виробів, що подібні за конструктивним особливостям і технологічними операціями. Молодші школярі виготовляють такі види

виробів: іграшки, листівки, сувеніри, панно, дидактичний матеріал найпростіші наочні посібники, блокноти та ін. [1].

Розвитку мислення учнів з інтелектуальними порушеннями сприяє включення в різні етапи уроку спостереження; з наступним, узагальненням досвіду, вирішення завдань щодо вдосконалення технологічного процесу виготовлення запропонованого вчителем виробу або його конструкції з подальшим внесенням, змін в технологічний процес. Поповнення і систематизація знань учнів про папір та картон, їх відмінні властивості сприяє спеціально організовуваним вчителем спостереженням, бесідам, найпростіші досліди і лабораторні роботи [2].

У процесі всієї цієї пізнавальної діяльності учнів дізнаються, що людина навчилась надавати різним матеріалам потрібні йому властивості, наприклад: робити папір більш-менш щільним або гладким [1]. У питаннях ознайомлення молодших школярів з інтелектуальними порушеннями з найважливішими елементарними властивостями паперу та картону немає необхідності в засвоєнні докладної і точної класифікації всіх властивостей, так само як можна допустити і деякі спрощення у визначеннях і практичних характеристиках цих властивостей.

При роботі з учнями молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями найбільш придатними для застосування є наступні види паперу: газетний папір, з якого можна робити різні моделі; креслярський папір, який використовується для розфарбовування; кольоровий альбомний папір, який необхідний для багатьох видів робіт.

Реалізація при навчанні ручній праці освітніх, корекційно-виховних та практичних завдань в умовах спеціальної школи можлива лише при здійсненні тісного зв'язку викладання ручної праці з іншими навчальними предметами. Особливо з розвитком усного мовлення на основі ознайомлення з предметами і явищами навколишньої дійсності, математикою, образотворчим мистецтвом.

Навчання має будуватися таким чином, щоб формувалася стійка зацікавленість в отриманні знань. Для цього необхідно застосовувати такі методичні прийоми, які привертають увагу, зацікавлюють кожну дитину. Найбільша складність трудового навчання у спеціальній школі полягає у формуванні узагальнених умінь – здатності виконувати трудові завдання не тільки в певній ситуації, але і при зміні умов [2]. Така особливість навчання обумовлена інтелектуальною недостатністю учнів.

Зміст занять ручної праці вимагає від учнів у першому класі знань про підготовку природних матеріалів до роботи, правил наклеювання і скріплення деталей, побудову композиції. У другому класі діти повинні знати рослини, придатні для засушування, і способи засушування рослин, у тому числі занесених до Червоної книги, вміти підбирати деталі з природних матеріалів і фон для сюжетної аплікації відповідно з ідеєю та кольоровою гамою, побудувати рослинний орнамент, вміти різати соломку, пов'язувати її в пучки і сплітати, знати найпростіші базові фігури оригамі та способи складання з них фігурок відповідно до карти інструкції, володіти технікою аплікації, мозаїки [1].

В третьому класі необхідно знати основи побудови композиції, деякі відомості про символіку рослин, різні види природних матеріалів та їх використання в декоративно-прикладному мистецтві, вміти монтувати аплікації (колажі) на тканині за власним задумом. В четвертому класі учні вже мають знати правила користування інструментами (кусачками, плоскогубцями, шилом, приладом для випалювання), вміти виготовити гербарій, квіти з крепірованого паперу зі стеблом з дроту, панно з використанням берести, вміти читати схеми, креслення, карти інструкцій і виконувати відповідно з ними завдання зі складання фігурок [3].

Педагогіка співробітництва вчителя і учня, учнів між собою (пліч-о-пліч, очі в очі) при виготовленні деяких виробів, при підготовці колективних макетів, панно на виставки, при оформленні школи до свят є , найбільш успішною при здійсненні злагодженої роботи спеціалістів. Ручна праця допомагає продовжити відпрацювання методичних прийомів і таких активних форм проведення уроків, як змагання з оригамі, конкурс на кращого ткача, ярмарок народних ремесел, подорожі в казку та ін. [2].

Спеціальним завданням трудового навчання, яке вирішується на уроках ручної праці є корекція недоліків розумової діяльності учнів. Корекційна робота повинна проявлятися в розвитку ряду умінь, необхідних для виконання трудових завдань: орієнтування в завданні, попередньо планувати хід роботи над виробом (встановлювати логічну послідовність дій); контролювати свою роботу (визначати правильність дій і їх результатів).

Ручну працю необхідно використовувати для розвитку пізнавальної активності: спостережливості, уяви, просторового орієнтування. Увага вчителя повинна бути спрямована на виховання в учнів уміння цілеспрямовано і планомірно спостерігати, представляти образ майбутнього виробу,

спираючись на особливості матеріалу, орієнтуватися на обмеженій площині (аркуша паперу, поверхні столу) а також у навколишньому просторі.

Висновки. Таким чином, в роботі розкрито педагогічні аспекти використання засобів ручної праці в процесі розвитку пізнавальної активності дітей з інтелектуальними порушеннями, які передбачають позитивний вплив на активізацію інтересу до навколишнього світу, розвиток довільності поведінки, її регуляції та саморегуляції, розвиток рефлексії, усвідомлення емоцій, їх прояву в себе і оточуючих, забезпечення стану емоційного комфорту, внутрішнього благополуччя, почуття певної захищеності. В процесі використання засобів ручної праці у дитини з інтелектуальними порушеннями розвивається здатність дитини до вольової поведінки, самостійності, впевненість у своїх силах.

Перспектива дослідження. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в удосконаленні сучасних підходів до засобів ручної праці в процесі розвитку пізнавальної активності дітей означеної нозології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В. І., Рейда К. В. Особливості формування трудової компетенції розумово відсталих учнів : навч. посіб. К. : «МП Леся», 2010. 168 с.
2. Миронова С. П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту : монографія. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2007. 304 с.
3. Рейда К. В. Методика дослідження дидактичних основ підготовки учнів спеціальних шкіл до самостійної праці. *Дефектологія*. 2002. № 2. С. 32–36.

Каленіченко Валентина Іванівна

Вихователь комунального закладу
«Прилуцька спеціальна школа»

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

У статті наголошено на важливості організації формування в дітей з порушеннями інтелектуального розвитку здорового способу життя. Здійснено аналіз робіт науковців із зазначеної наукової проблеми. Звернуто увагу на режимні моменти другої половини дня функціонування спеціального закладу середньої освіти. Виділено найбільш ефективні форми організації здорового способу життя: фізкультхвилинки, спортивно-туристичні години, ігри на перервах, прогулянки, суспільно-корисна праця, спортивні секції.

Ключові слова: спеціальний заклад середньої освіти, діти з порушеннями інтелектуального розвитку, здоровий спосіб життя.